ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ
ՑԱՆԿԵՐ
ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ, ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ, ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԵՎ ԱՅԼ

ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Օտար բառերը բացատրելիս նկատի ենք ունեցել ներկայացվող բնագրում տվյալ բառի կոնկրետ կամ մոտավոր իմաստը։ Բառերի ուղղագրությունը պահել ենք բնագրին համապատասխան։ Բառերի բացատրության համար օգտվել ենք Հակոբոս Պողաճյանի «Համառոտ բառարան ի տաճկականէ ի հայ» աշխատության Բ հատորից (Վիեննա, 1841), Ստ. Մալխասյանցի «Հայերեն բացատրական բառարան»-ի չորս հատորներից (Երևան, 1944—1945), «Древнегреческо-русский словарь», составил И. Х. Дворецкий, т. I, II, Москва, 1958, *և Ն. Ակինյանի «Սիմէոն դպիր Լեհացւոյ Ուղեգրութիւն» (Վիեննա, 1936) աշխատությունից*[1]*։ Բառարանում ճշտումներ ու լրացումներ կատարեցին Բ. Լ. Չուգասզյանը և Ա. Ն. Տեր-Ղևոնդյանը, որի համար հայտնում ենք մեր շնորհակալությունը։ Այնուամենայնիվ որոշ բառերի իմաստը չկարողացանք գտնել։*

Գործածված են հետևյալ համառոտագրությունները՝ արբ.—արաբերեն, եբր.—եբրայերեն, թրք.—թուրքերեն, լհ.—լեհերեն, հուն.—հունարեն, պրսկ.—պարսկերեն։

Աբլաս *(արբ.)—Կերպաս, բեհեզ—241*
Աքմաքչի *(թրք.)—Հացթուխ, հացագործ—22*
Ամակ *(թրք.)—Խնամք, երախտիք—2 և այլուր*
Ամր *տե՛ս* Էմր
Ապրշում *(պրսկ.)—Մետաքս—241*
Ասպահի *(պրսկ.)—Ռազմիկ—137 և այլուր*
Արբշիռ *(պրսկ.)—Գինեմոլ, շվայտ—665*
Արզ ու մահսար *(արբ.)—Խնդրագիր, համախոսական—539*
Ասքար *(արբ., թրք.)—Զինվոր—284 և այլուր*
Աւալ *(արբ.)—Հնում, անցյալում—307*
Աստապաշի *(թրք.)—Սենեկապետ, հյուրանոցի տեր—868*

Բադան *(թրք.)—Պարիսպ—614*
Բազար*—տե՛ս* Չարշու
Բաղչապան *(պրսկ.)—Այգեպան—868*
Բան *(լհ. պան)—Պարոն, տեր, կալվածատեր—203 և այլուր*
Բարիշ(եցնել) *(թրք.)—Հաշտ(եցնել)—535*
Բելիար *(եբր., հուն.)—Ժանտ, սատանա, չար մարդ—463*
Բենոն*—125*

Գռալ*—տե՛ս* Կրալ
Գոռ *(պրսկ., թրք.)—Մահմեդականի գերեզման—137*

Դազկան *(պրսկ., թրք.)—Հաստոց, գործասենղան—415*
Դախլ *(արբ., պրսկ.)—Կապ, կապակցություն—535*
Դէտ *(պրսկ.)—Տեսուչ, վերահսկիչ—593*
Դին *(պրսկ.)—Հավատք, կրոն—535*

Եասախչի(ք) *(թրք.)—Պահակ(ներ), ոստիկան(ներ)—649 և այլուր*
Եկլէսիաստական *(հուն.)—Եղեղեցական—424*
Ենկիչարի *(թրք. ենիչերի)—Օսմանյան բանակի քրիստոնյա ծագում ունեցող զինվոր—137 և այլուր*
Եւնակեդ *կամ և* Նակեդ; Եւրասդոն *կամ և* Բասդոն *—424*

Զախիրա *(արբ.)—Մթերք, պաշար—230*
Զառափխանչի *(պրսկ., թրք.)—Փողերանոցի վարպետ—24*
Զարար *(արբ., պրսկ.)—Վնաս, վթար—241 և այլուր*
Զարբաֆ *(պրսկ.)—Ոսկեհուռ, ոսկենկար—21 և այլուր*
Զէրպապչի *(պրսկ., թրք.)—Կտավի վրա ոսկեթելերով գործող ոսկերիչ—241*
Զօրպայպաշի *(թրք.)—Ապստամբության ղեկավար—522*

---
[1] *Օտար բառերի բառարան գտնվում է 421—457 էջերում։*

էնմար (արբ.)—Էշ, ավանակ, հայերենում գործածվում է նաև հիմար իմաստով—296
էմր (արբ., թրք.)—Հրաման, օրենք, վճիռ—316, 539 և այլուր
էշքէր (պրսկ.՝ լշքե՞ր)—Զորք—652 և այլուր
էսպապ (արբ.)—Կարասիք, ապրանք, գործիք—653
էրիշ (թրք.)—Հոխորտալ—523

Ընկիչարի աղասի (թրք.)—Ենիչերիների պետ—522

Թագի (պրսկ.)—Բարակ, որսկան շուն—8
Թալան(ել) (պրսկ., թրք.)—Կողոպուտ, կողոպտել, ավարառություն—148 և այլուր
Թալաւ—522
Թաման(ութիւն)—Ագահ-ագահություն, ժլատ-ժլատություն, աչքածակ-աչքածակություն—790
Թապախ (արբ., թրք.)—Ափսե—318
Թարզի (նաև Թերզի, պրսկ., թրք.)—Դերձակ—314 և այլուր
Թաքրար (պրսկ., թրք.)—Կրկին, դարձյալ—535
Թէզ (պրսկ., թրք.)—Արագ, շուտ, շտապ—352
Թէրճիման (արբ.)—Թարգման—559
Թուանկ (պրսկ., թրք.)—Հրացան—450
Թութուն (պրսկ., թրք.)—Ծխախոտ—598
Թոյալաթ—241
Թոթ (նաև Թոփ, թրք.)—Թնդանոթ—327 և այլուր
Թոթ (թրք.)—Կտորի մեծ կապոց—241

Իմամ (արբ.)—Մահմեդական օրենսգետ, կրոնավոր—649

Լստուխ—596

Խազնայ (նաև Խազինայ, պրսկ.)—Գանձ(արան)—241 և այլուր
Խազնատար (պրսկ.)—Գանձապահ—327
Խաթր (արբ.)—Պատիվ, հարգանք—540
Խալի (արբ., թրք.)—Գորգ—241
Խալիֆ (արբ.)—Առաջնորդ, հոգևոր պետ, ամիրապետ—330 և այլուր
Խամխամ (արբ.)—Կրոնավոր—535
Խան (թրք.)—Իշխան, հյուրանոց—649
Խանդակ (արբ.)—Փոս կամ խրամ պարիսպների շուրջը—614
Խապար (արբ.)—Տեղեկություն, լուր—51 և այլուր
Խասաքի—522
Խարաճ (արբ.)—Գլխահարկ, տուրք—326 և այլուր
Խարճ(ել) (արբ.)—Ծախս(ել)—54 և այլուր
Խափուճի (թրք.)—Արքունի պաշտոնյա—51 և այլուր
Խելաթ(ել) (արբ.)—Պարգև(ատրել)—327
Խըզըլպաշ տե՛ս Ղզըլպաշ
Խոնդքար (պրսկ., թրք.)—Արքա, թագավոր—150 և այլուր
Խսար(ել) (արբ., թրք.)—Պաշարում, պաշարել, շրջապատում, շրջապատել—598 և այլուր
Խսմաթ(քար) (արբ.)—Բախտ—630
Խուլա—տե՛ս Ղալա
Խուրպան (արբ., թրք.)—Մատաղ, զոհ—263
Խօյումջի (թրք.)—Ոսկերիչ—241
Խօջայ (պրսկ., թրք.)—Մեծ ուսուցիչ, վաճառական—24 և այլուր

Կալտի (թրք.)—Եկավ—645
Կաղամար (հուն.)—Գրչի և մելանի տուփ—415, 422
Կաղանպար—տե՛ս Կաղամար
Կապա (պրսկ.)—Վերարկու, պատմուճան—51
Կաֆ (արբ.)—Սպառնալիք—329
Կէօրէ (թրք.)—Նայած—539
Կլապիտոն (թրք.)—Նուրբ արծաթաթել—234
Կլիմ (հուն., արբ.)—Նահանգ—149
Կումաշ (արբ.)—Կերպաս—242
Կրալ (լհ.)—Թագավոր, կայսր—472 և այլուր
Կուռիկար—33

Հագիմ (նաև Հեքիմ, արբ.)—Բժիշկ—333 և այլուր
Հալալ (արբ., թրք.)—Արդար, օրինավոր—140 և այլուր
Հախ (արբ.)—Վարձ—12
Հախլաշմիշ (արբ., թրք.)—Հաշտվել—723
Հապ (արբ.)—Դեղահատ—596
Հարամ (արբ., թրք.) Անարդար, անիրավ—204 և այլուր
Հէքիմարան (արբ., թրք.)—Հիվանդանոց, բուժարան—566
Հասար (նաև Հիսար, Հսար—տե՛ս Խսար(ել)
Հիսապ (արբ.)—Հաշիվ—539 և այլուր
Հուկնա (արբ.)—Կլիզմա—596
Հուճէթ (նաև Հիւճէթ, արբ.)—Փաստարկ, հիմնավորում—316 և այլուր
Հուքմ (արբ.)—Իշխանության հրաման—331 և այլուր

Ղաթի—տե՛ս Ղադի
Ղադի (նաև Ղատի, Ղազի, արբ.)—Դատավոր—522, 535 և այլուր

Ղալա *(արբ., թրք.)—Ամրոց, աշտարակ, բերդ —50, 71 և այլուր*
Ղալատ (եցայ) *(արբ.)—Սխալ, սխալվեցի—55 և այլուր*
Ղայմախան *(արբ., թրք.)—Կուսակալի տեղապահ—649*
Ղայրաթ *(արբ., թրք.)—Նախանձախնդրություն —329*
Ղարիպ (ութին) *(արբ., թրք.)—Պանդուխտ, օտար, պանդխտություն, օտարություն—114 և այլուր*
Ղաթիֆա *(արբ.)—Թավիշ—234*
Ղաւուխչի *(թրք.)—Գլխարկ կարող—535*
Ղափուչի *(թրք.)—Դռնապան—464 և այլուր*
Ղըզըլպաշ *(թրք.)—Կարմիր գլուխ՝ պարսիկ—327 և այլուր*
Ղլինչէ—*588*
Ղշի ըմպօնադ—*Թռչնորս—602*
Ղորդ *(թրք.)—Ճիշտ—539*
Ղուլ *(արբ., թրք.)—Ծառա, սպասավոր, զինվոր—51 և այլուր*
Ղուլա—*տե՛ս* Ղալա

Ճամանալ *(արբ.)—Համայնք, բազմություն—186*
Ճուարիշ *(արբ.)—Մարսողական դեղ—596*

Մալ *(արբ.)—Հարստություն, գույք, ստացվածք—474*
Մալադ *(արբ.)—Անչափահաս, կրոնավոր—240 և այլուր*
Մանալ *(նաև* Մէնէլ *արբ., թրք.)—Վայր, տեղ —55 և այլուր*
Մանլայ *(արբ., թրք.)—Թաղ—12 և այլուր*
Մանfամ *(արբ.)—Դատարան—535*
Մանզուլ (անել) *(արբ.)—Պաշտոնից հեռացնել, իշխանությունից զրկել—522*
Մանուն *(արբ.)—Բուժահեղուկ՝ էլիքսիր—596*
Մասխարայ *(արբ., թրք.)—Խեղկատակ, ծաղրածու—753*
Մէնլիս *(արբ.)—Ժողով, հավաք—539*
Մէշիթ *(նաև* Մէչիա, *արբ., թրք.)—Մզկիթ՝ մահմեդականների աղոթատեղ—315 և այլուր*
Մինճան—*596*
Միr *(արբ.)—Պետ—501*
Միֆար *(արբ.)—Մահմեդական հոգևոր պետ—315*
Մնrել—*տե՛ս* Մոնrել
Մոնrել *(արբ.)—Կնքել—315 535 և այլուր*
Մոնոզոն *(հուն.)—Մենակյաց, աբեղա—52 և այլուր*
Մուլեն *(արբ.)—Ենթակա—329*

Մուխաթարայ *(արբ.)—Վտանգավոր—57*
Մուլrի *(արբ.)—Դպիր, կարդացող—315*
Մուսէլիմ *(արբ.)—Տեղապահ—463*
Մօնr *(արբ.)—Կնիք—235 և այլուր*

Յօրթալըխ *(թրք.)—Մեջտեղ—575*
Յիսար—*տե՛ս* Խսար (ել)

Նալլանդ *(պրսկ.)—Պայտար—267*
Նաղտ *(արբ.)—Կանխիկ, առձեռն—241*
Նամազ *(արբ.)—Աղոթք (մահմեդականների) —315*
Նաշար *(պարս., թրք.)—Անճար, խեղճ, անզոր—122*
Նու *(հուն.)—Հարս—695*

Շապուշ *(պրսկ.)—Ուրախ լինել—177*
Շարիաթ *(արբ.)—Իսլամական իրավունք—535*
Շէնrի *(պրսկ.)—Քաղաքային—51*
Շէrէաթ—*տե՛ս* Շարիաթ
Շօrվանի *(նաև* Շուrվանի *թրք.)—Զորավար, տեր—315, 522*

Ոզիr *(պրսկ. վեզիր)—Նախարար—463*
Ոխվ *(նաև* Ոխֆ, Ոնվ*)—տես՛* Վախմ

Չալապի *(թրք.)—Ազնվական, իշխան—171 և այլուր*
Չավուշ *(նաև* Չաուշ, *թրք.)—Զինվորական պաշտոնյա, ոստիկան—316 և այլուր*
Չարշու *(պրսկ.)—Շուկա, վաճառանոց—474 և այլուր*
Չօրսլանի—*տե՛ս* Շօrվանի
Չուխաչի *(թրք.)—Նուրբ բրդե գործվածքի արհեստավոր—241*

Պազար—*տե՛ս* Չարշու
Պալեմաղ—*327*
Պանարչի *(թրք.)—Համեմունք վաճառող—241*
Պաղի *(արբ. պաղի՞)—Որոշ—643*
Պաղչայ *(պրսկ.)—Պարտեզ, այգի—675*
Պարաթ *(արբ.)—Մուրհակ—565*
Պարիշ(ել) *(թրք.)—Հաշտվել—327*
Պաստան *(պրսկ.)—Բանջարանոց—344*
Պէյլու *(թրք.)—Հայտնի—540*
Պօստանճի պաշի *(թրք.)—Թիկնապահ, անձնապահ—649*
Պվեաիկոս *(հուն.)—Բանաստեղծ, վարպետ, ստեղծագործող—408*

Ջալալի *(թրք.)—XVI դարի վերջում Օսմանյան կայսրության դեմ ելած ապստամբներ —724*

Ջհանգիր *(պրսկ.)—Աշխարհակալ—664*

Ռայիս—*տե՛ս* Ռէս

Ռէս *(արբ.)—Գյուղապետ—58 և այլուր*

Ռզակ *(արբ.)—Ունեցվածք, պաշար—278 և այլուր*

Սակվան—*535*

Սաղ սալիմ *(թրք.)—Ողջ, առողջ, քաջառողջ—272*

Սայճատ *(արբ., թրք.)—Ժամ—537*

Սառաշ *(արբ.)—Թամբագործ—486*

Սատայ *(արբ.)—Մաքուր, պարզ—326*

Սարայ *(պրսկ.)—Ապարանք, պալատ,—51 և այլուր*

Սարտաւայ *(պրսկ., թրք.)—Ուզտի բրդից պատրաստված թաղիք—241*

Սափար *(նաև* Սաֆար, Սէֆէր *արբ.)—Ճանապարհորդություն, պատերազմ—586 և այլուր*

Սիճճաբ *(արբ.)—Սկյուռ—241*

Սիճիլ *(նաև* Սիչիլ *արբ.)—Վճիռ, դատավճիռ, արձանագրել—542 և այլուր*

Սառատելատ *(հուն.)—Գլխավոր հրամանատար, զորավոր, զորապետ—186*

Սուպաշի *(թրք.)—Գավառապետ, գործակալ—649 և այլուր*

Սուրաբ *(արբ.)—Պատճեն—542*

Սուրխա *(արբ.)—Անիրավություն—327*

Սուրկուն *(թրք.)—Աքսոր, տարագրություն—601 և այլուր*

Սօխբայ *(թրք.)—Հոգևոր դպրոցի ուսանող—653*

Սօֆչի *(թրք.)—Ոչխարի բուրդ ծախող—241*

Սֆուֆ *(արբ.)—Դեղափոշի—596*

Վախմ *(արբ.)—Եկեղեցուն նվիրված կալվածք—10 և այլուր*

Վաշախ *(պրսկ.)—Լուսանի մորթուց պատրաստված մուշտակ—651*

Վերասիայ *(թրք.)—Ապառիկ—318 և այլուր*

Վեքիլ *(արբ.)—Վերակացու, լիազոր, հոգաբարձու—559 և այլուր*

Վոյբ—*131*

Վոյվոտա *(լհ.)—Վարչական միավորման պետ—799*

Տալապ *(արբ.)—Պահանջ—263*

Տապաղայ *(արբ.)—Թերթ—45*

Տավտարտար *(պրսկ.)—Գանձապահ, հաշվապահ, հարկահավաք—522*

Տարպայ *(արբ.)—Անգամ,—648*

Տելեա *(նաև* Տէլէա, *հուն.)—Սրբազան, իմաստուն, հռետոր—53 և այլուր*

Տիֆբար *(արբ.)—Մատյան, գիրք—673*

Տոլվաբ *(նաև* Տօլվաա(ատր), *արբ., թրք.)—Հարուստ, հարստություն, փարթամություն—25 և այլուր*

Տօլի—*344*

Ուլամայ *(արբ.)—Իսլամական կրոնապետ—315*

Ուսբայ *(նաև* Ուստայ *պրսկ., թրք.)—Վարպետ, ուսուցիչ—490 և այլուր*

Փապար *(հուն.)—Քարանձավ, խորշ—408 և այլուր*

Փատիշահ *(պրսկ.)—Թագավոր—51 և այլուր*

Փեղամպար *(արբ.)—Մարգարե—330 և այլուր*

Փոշիման *(պրսկ.)—Զղջում—598*

Փէճճէրէ *(պրսկ., թրք.)—Լուսամուտ, պատուհան—519*

Քաբաբ *(պրսկ.)—Խորոված—264*

Քաշիշ *(նաև* Քեշիշ, *պրսկ.)—Քահանա—330 և այլուր*

Քելիմ *(արբ., թրք., պրսկ.)—Ջեջիմ, կարպետ—241*

Քիրամիտ *(թրք.)—Կղմինդր, աղյուս—317*

Քսճան—*327*

Քուլխան *(պրսկ.)—(Բաղնիքի) հնոց—391*

Քուրքչի *(թրք.)—Մուշտակակար, մորթեգործ—352*

Քուրքչիբաշի *(թրք.)—Մուշտակակարների ղեկավար, պետ—535*

Քուֆր *(արբ., թրք.)—Հայհոյանք, անեծք—497*

Ցարբֆայ *(նաև* Ցէբվա, *արբ.)—Մահմեդական հոգևոր առաջնորդի վճիռը—651*

Ցրայ—*645 և այլուր*

Օղուր *(թրք.)—Պաշտպանություն, օգնություն—329*